

визначення кримінальної відповідальності, правильної кваліфікації кримінального правопорушення та вирішення питань, пов'язаних із застосуванням кримінального закону. Це дослідження важливе не лише для правоохоронних органів та судів, а й для науковців кримінального права, адвокатів, які захищають права своїх клієнтів, та широкої громадськості. Враховуючи основні принципи формування ознак складу кримінального правопорушення та сучасні тенденції розвитку кримінального права, можна вдосконалити систему кримінального судочинства та забезпечити ефективний розгляд кримінальних проваджень.

Список використаних джерел

1. Мирошниченко Н. А. Підстави кримінальної відповідальності // *Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу / відп. за вип. В. М. Дрьомін; НУ ОЮА, Півд. регіон. центр НАПрН України. Одеса: Фенікс, 2014. Т. 1. С. 515-517.*

2. Щербініна І. Ю. Інтегративна функція суспільно небезпечних наслідків кримінального правопорушення. *Право і суспільство. 2021. Випуск 3. С. 138-143.*

3. Осадча А.С. Спеціальний суб'єкт злочину: генезис, функції, проблеми кваліфікації : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 229 с.

4. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III / зі змінами від 05.10.2023 року (дата звернення 08.11.2023) [URL] - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

Красницька Анжела Віталіївна,
професор кафедри правничої лінгвістики
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВІ ДЕФІНІЦІЇ У ТЕКСТІ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

На сучасному етапі суспільного розвитку України одним із пріоритетних напрямків правової реформи вдосконалення усієї правової системи держави є питання вдосконалення законодавства. Однією з важливих передумов ефективності законодавства України є його юридично-технічна досконалість. Значно покращити чинне законодавство України, зробити його зміст чітким, однозначним, зрозумілим і доступним, здатні правові дефініції, які забезпечують змістову повноту правових приписів.

Слід зауважити, що носієм юридичного поняття, його зовнішнім символом є термін. Поняття і термін, що ним передається, і значення,

співвідносно із цим поняттям, повинні утворювати єдине й неподільне ціле. Дефініцію визнано посередником між поняттям і терміном. Саме в дефініціях відтворюється сучасне знання людини про певне правове явище. Правова дефініція як спосіб організації правової матерії та різновид нормативно-правового припису є стислим описом будь-якого поняття, що відображає юридично значущі ознаки явища, предмета, яке має юридичне значення. “Правові дефініції, дістаючи статус офіційної нормативності, визначають зміст правового поняття, служать вирішальним моментом встановлення єдності у розумінні та реалізації нормативно-правових приписів, забезпечують смислову повноту правових нормативів, сприяють однозначності при тлумаченні правових явищ, правильному застосуванню законодавства” [1, с. 90-91]. Дефініція як основа інтелектуальної комунікації розкриває логічні зв’язки поняття, взаємовідносини з іншими поняттями у певній системі понять, забезпечує змістову повноту правових нормативів, дозволяє розташовувати нормативний матеріал економно, не допускаючи повторів, повинна відповідати обсягу поняття, передавати його сутність та основний зміст, забезпечувати цілісність і логічну завершеність. Правова дефініція як засіб юридичної техніки є владним велінням загальнообов’язкового характеру, адже забезпечує однакове та правильне застосування норм права.

Головне призначення правових дефініцій: визначення, розмежування, ідентифікація понять. Значення законодавчих дефініцій полягає: у забезпеченні єдності в розумінні та реалізації всіх велінь законодавця; у підвищенні ступеню формалізації законодавства; у формуванні понятійного апарату системи права; у впровадженні в чинне законодавство нових результатів розвитку науки, поновлення теоретичної бази законодавства; у розвитку правової науки [2, с. 35].

У Кримінальному кодексі України використані такі види правових дефініцій: а) повні (містять увесь набір існуючих ознак) – “Злочином є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб’єктом злочину” (ст. 11 КК України); б) неповні (у них відсутній повний набір існуючих ознак, хоча присутні головні з них) – “Непогора, тобто відкрита відмова виконати наказ начальника, а також інше умисне невиконання наказу” (ч. 1 ст. 402 КК України); в) дефініції-переліки (використовуються, коли ще не накопичений достатній досвід у застосуванні поняття і немає можливості визначити його шляхом вказівки в ньому суттєвих ознак) – “Основними покараннями є громадські роботи, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців, арешт, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі на певний строк, довічне позбавлення волі” (ст. 52 КК України).

Доречно звернути увагу на те, що законодавець у тексті

Кримінального кодексу України використовує такі способи викладу правових дефініцій: а) у *самостійній частині статті Загальної частини КК України* (напр., “*Виною є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої цим Кодексом, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності*” – ст. 23); б) у *самостійній статті Особливої частини КК України* (напр., “*Військовими кримінальними правопорушеннями визнаються передбачені цим розділом кримінальні правопорушення проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов’язаними та резервістами під час проходження зборів*” – ч. 1 ст. 401); в) у *примітках до статей* (напр., у частині 1 примітки статті 260 роз’яснюється поняття “*воєнізоване формування*”: “*Під воєнізованими слід розуміти формування, які мають організаційну структуру військового типу, а саме: єдиноначальність, підпорядкованість та дисципліну, і в яких проводиться військова або стройова чи фізична підготовка*”); г) у *назві статті* (наприклад, стаття 303 має назву “*Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією*”).

Законодавець у Кримінальному кодексі України подає в одній статті правові дефініції за допомогою слів, через тире, у дужках після визначення, без дужок: а) *за допомогою слова “тобто”* (напр., “*Умисне тяжке тілесне ушкодження, тобто умисне тілесне ушкодження, небезпечне для життя в момент заподіяння, чи таке, що спричинило втрату будь-якого органу або його функцій, каліцтво статевих органів, психічну хворобу або інший розлад здоров’я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менш як на одну третину, або переривання вагітності чи непоправне знівечення обличчя*” – ч. 1 ст. 121); б) *за допомогою слова “є”* (напр., “*Суб’єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність*” – ч. 1 ст. 18); в) *за допомогою слів “визнаються”, “визнається”* (напр., “*Повторністю злочинів визнається вчинення двох або більше злочинів, передбачених тією самою статтею або частиною статті Особливої частини цього Кодексу*” – ч. 1 ст. 32); г) *за допомогою слів “полягає”, “полягають у”* (напр., “*Громадські роботи полягають у виконанні засудженим у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, вид яких визначають органи місцевого самоврядування*” – ч. 1 ст. 56); і) *за допомогою слів “під ... слід розуміти”, “під ... розуміються”* (напр., “*Під уповноваженими особами юридичної особи слід розуміти службових осіб юридичної особи, а також інших осіб, які відповідно до закону, установчих документів юридичної особи чи договору мають право діяти від імені юридичної особи*” – ч. 1 прим. ст. 96³); д) *через тире за*

допомогою слова “це” (напр., “Штраф – це грошове стягнення, що накладається судом у випадках і розмірі, встановлених в Особливій частині цього Кодексу, з урахуванням положень частини другої цієї статті” – ч. 1 ст. 53); е) у *дужеках після визначення* (напр., “Вимога передачі чужого майна чи права на майно або вчинення будь-яких дій майнового характеру з погрозою насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб, пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною, або розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці (вимагання)” – ч. 1 ст. 189).

Таким чином, правові дефініції як спосіб організації правової матерії та значна частина понятійного інструментарію системи законодавства повинні прагнути об’єднати у загальній та абстрактній формулі всі особливості юридичного поняття або правового феномена, допомагають глибше зрозуміти сутність суспільних відносин, які регулюються.

Список використаних джерел

1. Красницька А. В. Лінгвістичні засоби законодавчої техніки. *Дні науки Національного університету “Києво-Могилянська академія” на факультеті правничих наук*. 2011-2012. Тези наукових доповідей та повідомлень на круглих столах 30 лист. 2011 року, 26 та 30 січня 2012 року. Київ : НАУКМА, 2012.

2. Красницька А. В. Правова дефініція як елемент юридичної техніки. *Українська мова в юриспруденції : стан, проблеми, перспективи*. Тези доповідей VI Міжвузівської наук.-практ. конф. з проблем розвитку та функціонування державної мови, присвяченої Дню української писемності та мови (м. Київ, НАВС, 05 лист. 2010 року). Київ, 2010. С. 116 с. С. 34-36.

3. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

Кривицький Юрій Віталійович,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

НАУКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Сучасний світ стрімко змінюється, риси сьогодення різко контрастують із вчорашніми. Від часів Геракліта ці твердження, ймовірно, видаються майже аксіоматичною банальністю для всіх епох,